

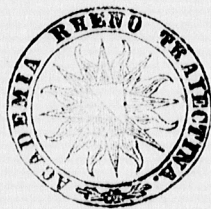
EEN WONDEPLEK

IN ONZE

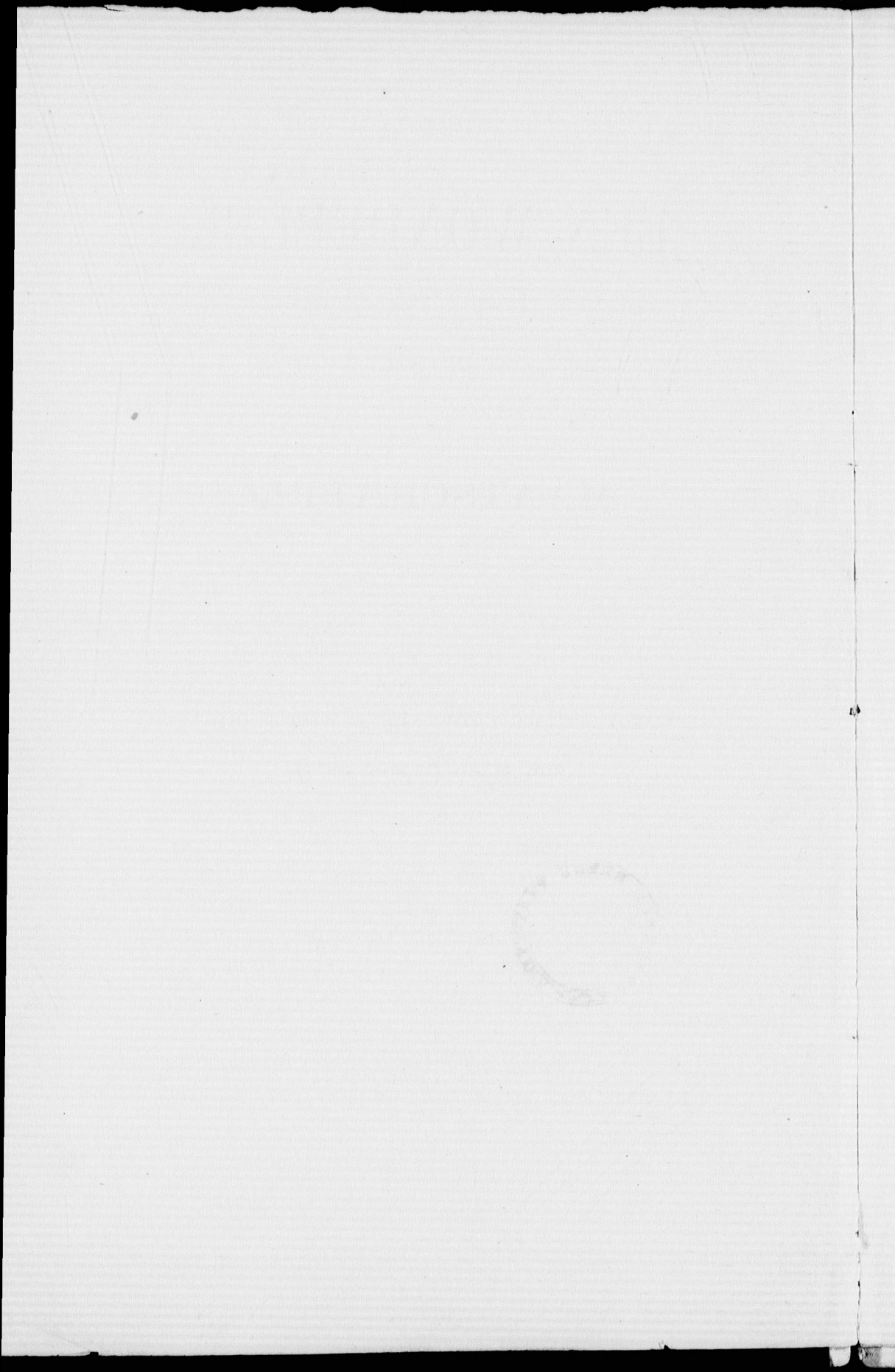
MAATSCHAPPIJ.

Overgedrukt uit „Het Vaderland”

van 3 en 5 Mei 1873.

'S GRAVENHAGE,
C. A. VAN REYN.
1873.

EEN WONDEPLEK IN ONZE MAATSCHAPPIJ.

I.

In 1870 had Jan Jansen een makelaars-kantoor. Hij was de eenige deelhebber van de oude firma. De naam van de firma klonk goed aan de beurs, maar de zaken, die onder dien naam werden gedreven, waren beperkt. Jan Jansen was jong, en er zat ondernemingsgeest in. Kapitaal had hij niet veel, de klank zijner firma was luider dan die van zijn zilvergeld. Dat de eenige vennoot geen geld had, ging echter de wereld niet aan, want er was nog nooit papier van de firma geweigerd, en hij was er de man niet naar om door onvoorzichtige speculatiën zijn crediet in de waagschaal te stellen. Integendeel bewoog zich 's mans denken en werken hoofdzakelijk om dit punt: hoe geld, en het genot dat geld geeft: een huis op de Heerengracht, paarden en eene buitenplaats, te maken uit den goeden naam zijner firma. Aan de firma roerde hij niet, die prees hij en daarover sprak hij met een eerbiedige genegenheid, als ware zij een oudere zuster of een moederlijke vriendin. Hij zeide nooit *mijne* firma, dit bezittelijk voornaamwoord klonk te gemeenzaam, maar altijd *de*

firma. Vreemden zouden hem voor een vertrouwd boekhouder gehouden hebben, zoo zorgvuldig waakte hij voor een verwarring tusschen zijn persoon en zijn firma. De firma bleef een makelaarsfirma, maar hij zelf begon zich bankier te noemen. Och, hij ging met den tijd mede! Aan hem was niets verbeurd, zijn vrienden vergunde hij wel eens te spotten met den nieuwen bankier, den jongen Rothschild, mits maar geen spottend woord de heilige firma trof! En waarom zoude hij geen bankierszaken drijven? Waarom zoude hij steeds Mexicanen, Peruanen en Grieken voor rekening van anderen koopen en verkoopen, en niet eens de wereld verrassen met een nieuwe bijdrage tot de fondsenlijst? 't Mocht moeielijk zijn, 't mocht haast onmogelijk heeten voor iemand zonder kapitaal om een staatsleening, zelfs die eener Zuid-Amerikaansche Republiek aan de markt te brengen, een spoorwegleening lag daarentegen in het bereik van een beginnend bankier met een ouden naam, met weinig geld en weinig geweten. — Misschien ware het beter te zeggen met een abnormaal geweten. Een enkel voorschrift slechts had hem die inwendige stem te geven: zorg dat uw handteekening nooit geprotesteerd wordt! Daar Jan Jansen tot moord, overspel, diefstal met buitenbraak en andere geruchtmakende misdrijven nimmer neiging gevoelde, bleef zijn geweten overigens volkomen in rust; »slimheid en handigheid in zaken'' vermochten niet het in beweging te brengen.

Zoo menigmaal als de firma aan hare cliënten een prospectus zond van een nieuwe spoorwegleening, en in

1871 gebeurde dat een paar maal in de maand, zuchtte Jan Jansen, dat een steenen hart zoude breken, want met al zijn moeite had het hem niet mogen gelukken zijn naam onder een dier goudmijnbelovende prospectussen te plaatsen. Toen, 't was in de eerste maanden van 1871, begon hij geheimzinnige wenken te laten vallen omtrent de soliditeit der nieuwe fondsen; hij wist veel, dat hij niet aan iedereen mocht mededeelen; hij wilde den aankoop der nieuwe waarden als speculatie niet ontraden, maar als geldbelegging!! Enfin! hij was niet geroepen om 't publiek te waarschuwen, maar evenmin wilde hij persoonlijk gaarne dupe zijn enz., in één woord hij begon een stille, onzichtbare, onverantwoordelijke, maar desniettemin, dank zij het crediet van *de* oude firma, tamelijk werkzame contramine tegen een paar der nieuwste spoorwegfondsen, en toen een pas opgerichte bank in 't midden des jaars een nieuwe spoorwegleening aan de beurs meende te brengen, vond de directie het geraden den jongen, handigen koopman, Jan Jansen, die een oude firma voerde en anders wel eens gevaarlijk kon worden, een plaats aan te bieden in het gevormde consortium. Zoo prijkte de naam van *de* firma, hoewel bescheiden in de laatste plaats genoemd, onder het prospectus van de 8 pCt. hypothecaire obligatieleening van de London-Petersborough-Mississippi-Railway Company, welke leening natuurlijk meer dan volteekend werd en veertien dagen lang met premie verhandeld is geworden.

Alleen de eerste stap kost moeite. Jan Jansen vierde den Nieuwjaarsdag van 1872 met het eigenhandig adres-

seeren van de eerste honderd prospectussen zijner *eigene* leening. De bankier had zijn eigen fonds gevonden, of beter gezegd, het fonds had hem gevonden. Wat hij met al zijn moeite niet had kunnen bereiken, wierp hem het toeval in den schoot. De operatie met de London-Petersborough-Mississippi had hem in relatie gebracht met den grooten bekenden railway-man general John Mac-Intosh in Nieuw-Orleans. Waaraan de generaal zijn bekende grootheid of zijn groote bekendheid te danken heeft, is misschien nu nog een raadsel voor zijn bankier Jan Jansen. Maar een groot man was het. Niettegenstaande zijn militairen rang een financiëel genie, is general John Mac :- zeer spoedig rijk geworden; men zegt echter dat hij bij de jongste goudrijzing wat sterk à la baisse heeft gespeculeerd.

De generaal dan zond in November aan Jan Jansen een geheel pak met stukken, brochures, kopieën van akten, voorwaarden van concessiën, schetskaarten, met de vraag, de simpele met militaire rondheid gestelde vraag, of de bankier er lust in had. De zaak was volgens den generaal voordeelig en eenvoudig. De generaal had met eenige goede vrienden, »eerste huizen», kerels met koppen, zooals de militair kernachtig schreef, de geheele Florida-Texas junction-railway overgenomen. De 600 mijlen lange weg was zoo goed als gereed, de rails waren ongeveer gelegd, toen de aannemers in déconfiture geraakt waren. Met beminnelijke oprechtheid schreef de generaal er bij, dat hij uit beginsel nooit spoorwegen nam, waarop zich niet minstens één aannemer geruïneerd had. Van de dus geruïneerde aannemers hadden de generaal en de »kerels met koppen»

den geheelen weg tegen een spotprijs overgenomen. Nu had de generaal geld noodig; niets was natuurlijker; hij en zijne vrienden waren door den aankoop uitgeput, en zij hadden nog vrij wat noodig om den weg af te maken, de rails te leggen, materiëel te koopen, stations-gebouwen te zetten enz. De generaal wenschte dus een hypothecaire leening te sluiten; de akte van hypothecair verband zoude Jan Jansen bij de stukken vinden. De generaal had reeds een Compagnie op het oog, die bereid was de moeilijke en zorgenvolle taak van *trustee* op zich te nemen. Als zoodanig zou de *Columbian farmers-banking comp.* hare bemoeiingen tegen de gewone provisie verleen. En nu stelde de generaal de vraag, of Jan Jansen de geheele leening (7 procent hypothecair) voor 45 pCt. wilde hebben.

Jan Jansen heeft het voorstel aangenomen, hoewel niet zonder aarzeling. Hij hield van groote ondernemingen en had altijd de bewustheid met zich omgedragen voor groote zaken geboren te zijn, maar dit was toch wel wat heel groot, zoo geheel iets anders, dan het sluiten van / 10 000 prolongatie op Buitenlandsch Spanje! En dan er waren toch wel eenige donkere punten. Florida-Texas spoorweg! was dat wel niet wat erg onbepaald, waar lag die weg ergens, en met welk doel was die aangelegd? Maar 't publiek had al zooveel onbegrijpelijke spoorwegen geslikt, en wat behoefde Jan Jansen wijzer te zijn dan het publiek? Een oogenblik dacht hij er over om een meester in de rechten, liefst een die tegelijkertijd lid was van eenig voornaam administratief college, voor zijn rekening naar New-Orleans te zenden, maar bij nader inzien begreep hij,

dat een dergelijke, kostbare maatregel nog altijd tijdig genoeg zoude komen, als later onverhoopt mocht blijken, dat de generaalsvoorspellingen weigerden zich te realiseeren. Maar daar Jan Jansen een neef heeft, die ergens in Californië een uitgestrekte farm bezit, stelde hij zijn gemoed gerust door aan dien neef te schrijven, die hem antwoordde, dat Amerika groot is en dat hij, de neef, nooit gehoord had van de Florida-Texas-Junction en van general Mac-Intosh, maar dat hij in 't algemeen van gevoelen was, dat de Amerikaansche sporen een groote toekomst hebben.

Jan Jansen zette dus met volkomen gerustheid, — de firma vertelde nooit een stellige onwaarheid, — in zijn prospectus, dat hij van geheel onpartijdige zijde uitstekende informatiën had gevraagd en ontvangen.

't Zou moeielijk zijn om uit te maken, wie dat prospectus, — vele huisvaders hebben het bewaard en vervloekt — eigenlijk heeft geredigeerd. Jan Jansen heeft het gesteld en geschreven, maar de *auctor intellectualis*, de zedelijk verantwoordelijke redacteur was de generaal. Wat die zond en vertelde geloofde Jansen. 't Is merkwaardig hoe goedgelovig een anders angstig en zorgvuldig koopman kan worden, als zijn geloof voordeelig is voor zijne beurs. En gezegd moet het worden, de generaal en de »kerels met koppen'' waren niet karig met opgaven en cijfers. De te verwachten opbrengsten werden in staten en tabellen gebracht en tot in onderdeelen van centen berekend, het steenkolenvervoer, het reizigersverkeer met nauw-

keurigheid percentsgewijze verdeeld, de voedingslijnen van den nieuwen spoorweg, waarvoor plan bestond om eventueel concessie aan te vragen, in rekening gebracht, alsof duizende wagens reeds langs de rails snorden, in één woord het was een van de prachtigste spoorwegen, die in het jaar 1872 aan de beurs zijn gebracht.

Het Nederlandsche publiek was even goedgebloovig als Jan Jansen. Of liever het publiek geloofde in de soliditeit van *de* oude firma. Maar het hechte aan *solide* nog een andere beteekenis, dan die welke uitsluitend bestaat in het honoreeren van formeel aangegane verbintenissen. Het geloofde aan een ouderwetsche zich veel verder uitstreckende, moreele aansprakelijkheid en redeneerde vrij kinderachtig aldus: als alles waar is, wat het prospectus vermeldt, is de onderneming goed, en de naam der oude firma staat ons borg voor de juistheid dier gegevens.

Zoo nam het publiek de drie millioen dollars groote leening der Florida-Texas junction-railway voor $73\frac{3}{4}$ pCt. met bijbetaling van rente tot 1 Mei, welke gezegde leening Jan Jansen van den grooten generaal Mac-Intosh had genomen voor 45 pCt. En toen Jan Jansen zijn winst berekende, gevoelde hij, dat het zoet is bankier te zijn, en handig om het crediet eener oude firma te exploiteeren, en hij achtte zich verplicht om allerroyaalst af te rekenen met den generaal. *Alles* inderdaad was geen winst. De jonge bankier had vrij wat onkosten, was verstandig genoeg geweest om zich te verbinden de eerste coupon uit zijne winsten te zullen betalen — niet

omdat hij twijfelde aan de solvabiliteit der Florida-Texas, de hemel neen! — en een paar Amsterdamsche huizen hadden volgens zekere niet beschrevene conventiën aanspraak op een aandeel, onder anderen het kantoor, dat, rijk aan ondervinding en *nourri dans le sérail*, den raad had gegeven om den koers van uitgifte te bepalen op een gebroken cijfer: 73 en *drie vierde* procent, met bijberekening van rente! — Veel heeft die bepaling bijgedragen tot het slagen der leening; in de oogen van den kleinen speculant, *gens miserabilis*, moest immers de soliditeit eener onderneming, die zoo tot op een haar na uitrekende waarvoor zij 't geven kon, wel boven verdenking zijn.

II.

Iedereen was tevreden. Jan Jansen in de eerste plaats. Ook mag men vermoeden, dat de generaal en de kerels met koppen in hun vuistje gelachen hebben, indien althans hooggeplaatste Amerikaansche militairen hun tevredenheid op die burgerlijke wijze lucht geven. Ook de aandeelhouders waren voorloopig tevreden. De gunstigste geruchten omtrent den Florida-Texas-railway verschenen in de Nederlandsche Financier. De betaling van de eerste coupon werd aangekondigd bij advertentie in twee talen, eerst het officiële bericht in het Engelsch, behalve door den generaal onderteevend door twee

Schotsche en een Ierschen naam, twee Mac's en een O, die niemand ooit te voren gehoord had en waarschijnlijk nooit weer hooren zal, en daaronder stond de eveneens officiële vertaling, ondertekend door Jan Jansen. De coupon verviel den eersten Mei, en reeds 17 April werd de betaling geannonceerd. De Florida-Texas stonden 83 genoteerd. De huisvaders, die er hun geld in hadden gestoken, begonnen in den huiselijken kring geheimzinnige wenken te laten vallen omtrent zomerreisjes en stonden zomerjaponnetjes toe aan hunne schoone dochttertjes met een gemakkelijkerheid, waaraan die lieve kinderen weinig gewoon waren. Kleine speculanten begonnen zich voor groote financiers te houden en kochten bij, in de vaste overtuiging, dat de Florida-Texas even spoedig 120 zouden staan als de Illinois. De groote speculanten deden als Jan Jansen met wat hij voor eigen rekening van de leening had, en realiseerden.

Spoedig overtroffen de realisatiën van de beurslieden de kooporders uit de provinciën. Toen daalde de koers, maar bleef toch nog boven dien der uitgifte. De huisvaders deden hunne zomerreisjes, en de meisjes verkreukelden hare zomertoiletjes op vroolijke buitenpartijtjes. De zomer ging voorbij, 't werd October en dagelijks verwachtten de houders der drie millioen dollars-leening de betaling van de coupon te zien aangekondigd. Die aankondiging bleef buitengemeen lang weg, en de Florida-Texas daalden tot 70 pCt. En eens, 't was een paar dagen voor 1 November, toen een aantal vingers het beursbericht in de avond-editie volgden om, zooals

zij al zoo dikwerf gedaan hadden, te blijven staan bij de Florida-Texas, verbleekten de eigenaars dier vingers, sommigen vloekten en anderen waren sprakeloos van schrik; op eens waren deze solide waarden 17 pCt. gedaald »op het bericht dat de coupon niet betaald zoude worden.»

Natuurlijk sprak Jan Jansen de bankier dat voorbarig bericht tegen. Niet zoozeer om het bericht zelf, als wel om de *voorbarigheid* van het bericht. En vooral drukte Jan Jansen er op, dat het bericht *niet officiëel* was. Niet officiëel! dat klonk zoet in de ooren van een aantal aandeelhouders, die uit »niet officiëel» verkozen te lezen: niet waar. Arme aandeelhouders; zij klemden zich aan een stroohalm, want de soliditeit der *oude* firma bleek een verbazend dunne stroohalm.

Jan Jansen, de bankier, heeft daarna nog eenmaal geadverteerd om te vertellen, dat hij bereid was voor de belangen der fondsenhouders te waken, mits natuurlijk tegen depot der stukken en betaling. Wel zeker! Jan Jansen heeft zich tot niets verbonden, en er is geen wissel van de oude firma geprotesteerd.

Nu, dat doet er ook weinig toe! De zaak is, dat Florida-Texas thans voor $33\frac{7}{8}$ genoteerd is, maar dat die grootendeels fictieve notering niet verhindert, dat zij voor 30% niet te verkoopen zijn.

De zaak is, dat de bankier Jan Jansen een buitenplaats heeft gekocht bij Velp en een prachtig span Hongaarsche vossen rijdt.

De zaak is, dat een aantal huisvaders hun zuur ver-

diende penningen hebben verloren , dat een arme weduwe van onze kennis op haar ouden dag een modewinkeltje moet beginnen , en haar eenige dochter als gouvernante naar de Oost gaat.

De zaak is , dat sommige menschen veel geld hebben verkregen , omdat zij slimmer geweest zijn dan andere menschen , die hun woord vertrouwd en geloofd hebben. Dat wordt geld *verdienen* genoemd , en niemand protesteert daartegen en noemt het geld *nemen* of erger.

De zaak is , dat fatsoenlijke menschen met Jan Jansen op zijn buitenplaats dineeren , zich door zijne vossen laten trekken , dat hij doorgaat voor een financieele specialiteit en misschien nog wel eens directeur wordt van een bank , waarvan eerlijke lieden commissarissen zullen zijn.

Dat is eene ernstige , eene gewichtige , eene pijnlijke zaak. Dat er kantoren gevonden worden , niet alleen *de* gefingeerde firma van Jan Jansen , maar werkelijk huizen met geachte namen , die zich in de jongste jaren hebben geleend tot het invoeren van spoorwegwaarden , waarvan zij niets wisten , zonder behoorlijk onderzoek , dat is erg. Indien zij zich hebben laten beetnemen door slimme Amerikanen , indien zij met kwājongensachtige lichtgeloovigheid zich hebben laten bedriegen , dan is dat zeer erg , zeer lichtvaardig , den soliden Nederlandschen handel zeer onwaardig. En indien zij wederom zooals sommigen , tegen betaling , door kostbare procedures en putdemperij na 't verdrinken van 't kalf trachten goed te maken op kosten der slachtoffers wat hun lichtvaardig-

heid bedierf, dan is dit gruwelijk erg. Maar wanneer er zijn, die — en zoo zijn er, — zelf *niet* bedrogen zijn, die, misbruik makende van hun crediet, tegen hooge prijzen fondsen aan de beurs hebben gebracht, waarvan de geringe waarde hun bekend *moet* zijn geweest, omdat zij hun slechts weinig kosten, indien er Jan Jansens zijn, die leeningen hebben genomen voor 45 pCt. en ze hebben uitgegeven voor 70 pCt., die op hun crediet de spaarpenningen hebben gevraagd van den ouderdom, het kapitaaltje van de weduwe en het kleine erfdeel van de weezen, die nu rijk zijn ten koste van dien ouderdom, van die weduwe en die weezen, dan is er geen woord om uit te drukken hoe erg dat is, hoe immoreel, hoe laag zulke beursoperatiën, — beursoperatiën ook in de dubbele beteekenis, — zijn!

Maar er is iets wat nog veel erger is. Dat is de kalme onverschilligheid, waarmede dat alles wordt aangezien, het lachend cynisme, waarmede partij getrokken wordt voor hem die plotseling rijk geworden is, tegen den ouderdom, de weduwe en de weezen; die zedelijke verstomptheid, die maakt dat Jan Jansen nog altijd een geacht man op de beurs is en niemand hem de trappen heeft afgeworpen van dien geldtempel, noch den dag, toen hij 't bericht dat zijn coupon niet betaald werd »niet officiëel» durfde noemen, noch den dag, toen hij de slachtoffers van zijn bankierschap en mac-intosh'sgeneraalschap aanbood om voor *hun* rekening hunne belangen waar te nemen! There is something rotten. Iets trouweloos, wreeds en onedels is er in de stelselmatige

plunderpartij van den kleinen burger, die zich lokken laat door allerlei beloften en voorspiegelingen, ten bate van de geldmannen, die zóo goed weten, welke waarde die beloften en verzekeringen hebben, dat, als eens de catastrofe komt, hoe schijnbaar onverwachts het kaartenbuis ook in elkaar moge zakken, zij zich gelukwenschen kunnen geen enkel stuk meer in hunne portefeuilles te hebben. De kleine burger moest wijzer zijn. Hij moest niet mededoen! Volkomen waar. Maar nooit heeft het een geldige verontschuldiging voor den bedrieger mogen heeten, dat hij bedrogenen heeft gevonden. Dit woord is hard, bitter hard.

Maar als men getuige is geweest van de rampen die de beursspeculatiën, de emissiën van verdachte fondsen in den laatsten tijd over een aantal gezinnen hebben gebracht, dan is het niet te hard, niet te bitter. Dan is het noodzakelijk. Noodzakelijk dat althans iemand en ergens, dat één der organen der openbare meening althans partij trekt voor de geschondene moraliteit, voor het misbruikte vertrouwen tegen den loterijrijkdom en de exploitatie van de massa der oningewijden door de weinigen achter de schermen. Veel zal het niet helpen. Ja, waarschijnlijk niemand bekeeren en niets veranderen; maar Jan Jansen behoort te weten, dat er nog menschen zijn, die niet met zijn vossen willen rijden, die hem geen hand zullen geven en hun hoed niet af willen nemen voor dien bankier.

6.5664^c